

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ
POLİS AKADEMİYASI**

“DİO-nun inzibati fəaliyyəti” kafedrası

“İNZİBATİ MƏSULİYYƏT” FƏNNİ ÜZRƏ

*Qiyabi təhsilənlər üçün
(əlavə təhsil)*

M Ü H A Z İ R Ə

Mövzu № 8. İdarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyət

Tərtib etdilər: “DİO-nun inzibati fəaliyyəti” kafedrasının rəisi, polis polkovniki, h.ü.f.d., dosent Rafiq Nəcəfquliyev

Mühazirə kafedranın iclasında müzakirə olunmuş və təsdiq edilmişdir.

Protokol № ____ “ ____ ” _____ 2017-ci il.

Dəyişiklik və əlavələr edilib: _____ 2019-cu il.

Dəyişiklik və əlavələr edilib: _____ 2020-ci il.

Bakı – 2017

Mövzu № 8. İdarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyət

Plan:

Giriş

1. İdarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalarda təsnifatı və onların ümumi xarakteristikası.

2. Dövlət orqanlarının (vəzifəli şəxslərin) normal fəaliyyəti əleyhinə olan inzibati xətalarda ümumi xarakteristikası.

3. Mülki silahın və onun üçün döyüş sursatının qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı olan inzibati xətalarda ümumi xarakteristikası.

Nəticə

İstifadə və tövsiyə edilən mənbələr:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, 1995 (2016).
2. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalarda Məcəlləsi. Bakı, 2020.
3. "Polis haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2018.
4. "Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalarda Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 29 dekabr 2015-ci il tarixli Qanunu.
5. "Xidməti və mülki silah haqqında" Azərbaycan Respublikasının 30 dekabr 1997-ci il tarixli Qanunu.
6. "Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalarda Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 29 dekabr 2015-ci il tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 fevral 2016-cı il tarixli 795 №-li Fərmanı.
7. "İnzibati xətalarda işlərə baxmağa səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin Siyahısı"nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 23 fevral 2017-ci il tarixli 634 №-li Fərmanı.
8. "Rayon (şəhər) məhkəmələrinin baxdığı inzibati xətalarda işlər üzrə protokol tərtib etmək səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin Siyahısı"nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 3 may 2017-ci il tarixli 1361 №-li Fərmanı.
9. Dərs vəsaiti. İnzibati məsuliyyət (sxemlərdə). V. Abışov. A. İsmayılov. R. Nəcəfquliyev. Bakı, 2012.
10. Dərs vəsaiti. İnzibati məsuliyyət V. Abışov. R. Nəcəfquliyev. Bakı, 2017.
11. Dərs vəsaiti. İnzibati məsuliyyət V. Abışov. R. Nəcəfquliyev. Bakı, 2019.
12. Dərs vəsaiti. Административная ответственность. А.М. Стахов. Москва, 2004.
13. Dərslik. N. Hüseynov. "Hərbi qulluqçuların hüquqi məsuliyyəti: anlayışı, növləri və tətbiqi". Bakı, 2017.
14. <http://www.e-qanun.az>;
15. <http://www.huquqiaktlar.gov.az>;
16. <http://www.din.gov.az>

Giriş

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə təsbit olunan insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi dövlətin siyasi-hüquqi öhdəlikləri olaraq, aidiyyəti dövlət-hakimiyyət orqanlarının fəaliyyətini şərtləndirir. Bu baxımdan dövlətin müvafiq vəzifə və funksiyalarının həyata keçirilməsində səlahiyyətli icra hakimiyyəti orqanları mühüm rola malikdir.

Dövlətin həmin orqanlarının fəaliyyəti demokratiyanın təkmilləşdirilməsi, onun inkişaf etdirilməsi, qanunçuluğun və hüquq qaydalarının, habelə əmək intizamının möhkəmləndirilməsi ilə yanaşı, həmçinin vətəndaşlar tərəfindən sahəvi qanunlar ilə nəzərdə tutulan müəyyən vəzifələrin yerinə yetirilməsi ilə üzvü surətdə bağlıdır. Bu baxımdan hüquqi dövlətin formalaşması, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi ölkədə qanunçuluğun və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsini tələb edir.

Dövlət orqanlarının (vəzifəli şəxslərin) normal fəaliyyətinin təmin edilməsi məqsədilə kompleks təşkilati-hüquqi tədbirlər həyata keçirilir. Qeyd edilən təşkilati-hüquqi tədbirlər sırasında müvafiq hüquqazidd hərəkətlər üçün inzibati məsuliyyət tədbirləri də nəzərdə tutulmuşdur. Həmin inzibati məsuliyyət tədbirləri sırasında idarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xəta tərkibləri haqqında bu mühazirənin müxtəlif suallarında məlumatlar təhlil ediləcəkdir.

Mühazirənin birinci sualında idarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalərin təsnifatı aparılmaqla, onların ümumi xarakteristikası haqqında məlumatlar təhlil ediləcəkdir.

Dövlət orqanlarının (vəzifəli şəxslərin) normal fəaliyyəti əleyhinə olan inzibati xətalər haqqında mühazirənin ikinci sualında məlumatlar diqqətinizə çatdırılacaqdır. Həmin sualda aidiyyəti inzibati xəta tərkiblərinin təhlili aparılacaqdır.

Mühazirənin üçüncü sualında mülki silahın və onun üçün döyüş sursatının qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı olan inzibati xətalər və müvafiq inzibati məsuliyyət haqqında məlumatlar veriləcəkdir.

Sual 1. İdarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalərin təsnifatı və onların ümumi xarakteristikası



Hüquq tarixindən məlumdur ki, ilkin qəbilə forması kimi yaranan cəmiyyətlərdə insanların və onların ətrafındakı qeyri-ilahi proseslərin idarəedilməsi gündəmə gəlmişdir. Daha sonrakı dövrlərdə cəmiyyətlərdə qeyri-bərabər əmlak bölgüsü və onun əsəsindəki münasibətlər siyasi təsisat olan - dövlətin ilkin modellərinin yaranmasını şərtləndirir. Məhz bununla da insanların ictimai həyatı ilə yanaşı dövlətlə münasibətləri, daha dəqiq desək, idarəçilik qaydaları yarandı. Təbii ki, idarəçilik qaydaları vasitəsilə cəmiyyətin daha effektiv idarəedilməsi üçün normativ hüquqi tənzimləmə çərçivəsində fiziki və hüquqi şəxslərin, həmçinin vəzifəli şəxslərin hüquq məsuliyyəti (o cümlədən inzibati məsuliyyəti) müəyyən olunmuşdur. Söylənən məsuliyyətin bir növü kimi idarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyət haqqında müvafiq məlumatlara aydınlıq gətirilməsi baxımından “İnzibati hüquq” fənnindən öyrənilən bir sıra məlumatlara istinad edilməsi vacibdir.

“İnzibati hüquq”da qeyd edilir ki, dövlətin müvafiq vəzifə və funksiyaları öz-özünə deyil aidiyyəti subyektlər tərəfindən həyata keçirilir. Həmin orqanlar qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş hüdudlarda AR-ın məqsəd və funksiyalarını həyata keçirən, qanunvericiliyə uyğun olaraq yaradılmış dövlət qulluqçularının qurumudur. Qısaca desək, bu subyektlər dövlət orqanları adlanır. Hüquqi təbiəti baxımdan həmin orqanların fəaliyyəti demokratiyanın təkmilləşdirilməsi, onun inkişaf etdirilməsi, qanunçuluğun və hüquq qaydalarının, habelə əmək intizamının möhkəmləndirilməsi ilə üzvü surətdə bağlıdır.

Nəzərə alınması zəruridir ki, qanunverici idarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalər içərisində dövlət hakimiyyət bölgüsü sxemi baxımından icra və məhkəmə orqanlarının, habelə publik hakimiyyət subyektini olan ombudsmanın və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının hüquq və qanuni mənafelərinə (fəaliyyətinə) qəsd edən hüquqa-zidd əməllərin dairəsini müəyyən etmişdir.

01 mart 2016-cı il tarixdən ölkəmizin ərazisində qüvvəyə minən İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 39-cu fəslə ilə “İdarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalər” normativ məzmun almışdır. Həmin inzibati xətalər formasında törədilən hüquqazidd qəsdlər vəzifəli şəxslərin üzərinə qoyulan vəzifələri yerinə yetirməyə maneçilik törədir, hökumətin nüfuzunu zəiflədir, vətəndaşların hüquq və maraqlarının pozulmasına səbəb olur. Qanunverici adı çəkilən fəsildə formalaşdırdığı inzibati xəta tərkibləri vasitəsilə idarə, müəssisə və təşkilatların normal idarəçilik fəaliyyətinin, burada tələb edilən intizamın və müəyyən olunmuş qaydaların pozulmasının qarşısı alınır.

Qanunverici tərəfindən idarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalər olaraq aşağıdakı tərkiblər müəyyən edilmişdir:

-  Məhkəməyə hörmətsizlik göstərilməsi;
-  Məhkəmənin xüsusi qərarı (qərarı) və ya hakimin, səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) təqdimatı üzrə tədbirlər görülməməsi;

- + Məhkəmə və digər orqanların qərarlarının icrası ilə əlaqədar icra məmurunun tələblərinin yerinə yetirilməməsi;
- + İctimai işlər növündə cəzanın və ya inzibati tənbehin icrası ilə bağlı vəzifələrin yerinə yetirilməməsi;
- + İnzibati cərimə və ictimai işlər növündə inzibati tənbeh tətbiq etmə haqqında qərarın icra edilməməsi;
- + Bilə-bilə yalan izahat və ya rəy vermə, yaxud yanlış tərcümə etmə;
- + İnzibati xətlər haqqında işlər üzrə sənədi qəbul etməkdən imtina və ya onu çətdirməmə;
- + Çağırış üzrə gəlməkdən qəsdən boyun qaçırma, izahat, yaxud rəy verməkdən imtina etmə;
- + Azərbaycan Respublikasında dövlət dilinin tətbiq olunmasına maneələr törədilməsi;
- + Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti subyektlərinin, hərbi qulluqçuların və prokurorluq işçilərinin fərqlənmə nişanları olan hərbi və xüsusi geyim formalarını qanunsuz olaraq daşıma;
- + Polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələbinə qəsdən tabe olmama;
- + Yanğın təhlükəsizliyi sahəsində qəbul edilmiş qərarın və ya tələbnamənin yerinə yetirilməməsi;
- + Dövlət standartlarının tələblərinə riayət edilməsinə dövlət nəzarətini, habelə dövlət metroloji nəzarətini həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının göstərişlərinin yerinə yetirilməməsi;
- + Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi tələblərinin pozulması;
- + Uyğunluğun qiymətləndirilməsi sahəsində akkreditasiya haqqında qanunvericiliyin tələblərinin pozulması;
- + Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının göstərişlərinin yerinə yetirilməməsi;
- + Məşğulluq haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- + Ətraf mühitin mühafizəsinə nəzarəti həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının tələblərinin yerinə yetirilməməsi;
- + Qaz təchizatı üzərində nəzarəti həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının tələblərinin yerinə yetirilməməsi;
- + Hidrotexniki qurğuların təhlükəsizliyinə dövlət nəzarətini həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının qərarlarının yerinə yetirilməməsi;
- + İstehlakçıların hüquqlarının və ya ticarət qaydalarının pozulmasının aradan qaldırılması haqqında tələblərin yerinə yetirilməməsi;
- + Vergi xidməti sahəsində müvafiq icra hakimiyyəti orqanının vəzifəli şəxslərinin tələblərinin yerinə yetirilməməsi;

- + Gömrük işi sahəsində müvafiq icra hakimiyyəti orqanının vəzifəli şəxslərinin tələblərinin yerinə yetirilməməsi;
- + Hesablama Palatası haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- + Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının yaratdığı qurumun fəaliyyətinə mane olma;
- + Bələdiyyələrin fəaliyyətinə inzibati nəzarəti həyata keçirən orqanın fəaliyyətinə mane olma;
- + Feldyeger rabitəsi haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- + İxrac nəzarətini həyata keçirən orqanların fəaliyyətinə mane olma;
- + Avtomobil nəqliyyatı sahəsində müvafiq icra hakimiyyəti orqanı əməkdaşının xidməti vəzifəsinin yerinə yetirilməsinə mane olma;
- + Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması səlahiyyəti verilmiş hər hansı şəxsin səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsinə mane olma;
- + Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) qanuni fəaliyyətinə mane olma;
- + İstehsalatda baş verən bədbəxt hadisələrin araşdırılması və uçota alınması qaydalarının pozulması;
- + Müvafiq obyektlərin layihələşdirilməsi, tikintisi və istismarı zamanı əməyin mühafizəsi tələblərinin pozulması;
- + Dövlət əmlakı və ondan istifadə barədə məlumatın, hesabatın verilməməsi;
- + Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- + İpoteka haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- + Dövlət əmlakının icarəyə və istifadəyə verilməsi qaydalarının pozulması;
- + Obyektlərin (əsas vəsaitlərin) balansdan balansa verilməsi və silinməsi qaydalarının pozulması;
- + Doğumun qeydə alınması qaydasının pozulması;
- + Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- + Bilə-bilə yalandan ixtisaslaşdırılmış xidmətləri çağırma;
- + Şəxsiyyət vəsiqəsi olmadan yaşama;
- + Dənizçinin şəxsiyyət sənədinin, əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasının ərazisində müvəqqəti və ya daimi yaşamaq üçün sənədlərinin itirilməsi və ya qəsdən korlanması;
- + Şəxsiyyət vəsiqəsinin, pasportun və ya dənizçinin şəxsiyyət sənədinin verilməsi qaydalarının pozulması, qanunsuz alınması və ya girov götürülməsi, Azərbaycan Respublikasına qayıdış şəhadətnaməsinin verilməsi (dəyişdirilməsi) qaydalarının pozulması;
- + Əcnəbilərə və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə viza verilməsi, Azərbaycan Respublikasının ərazisində onların olduğu yer üzrə qeydiyyata alınması, müvəqqəti olma

müddətinin uzadılması, onlara müvəqqəti və ya daimi yaşamaq üçün icazənin və iş icazəsinin verilməsi (müddətinin uzadılması) qaydalarının pozulması;

+ Vətəndaşın ölkədən getmək və ölkəyə gəlmək hüquqlarının qanunsuz olaraq məhdudlaşdırılması;

+ Sərhədboyu rejimin pozulması;

+ Azərbaycan Respublikasının sərhəd sularında (Xəzər dənizinin Azərbaycan Respublikasına mənsub olan bölməsində) sərhədboyu rejimin pozulması;

+ Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədinin buraxılış məntəqələrində rejimin pozulması;

+ Dəniz və çay limanlarında (körpülərində), dəmir yolu stansiyalarında, avtovağzallarda (avtostansiyalarda), hava limanlarında və digər dövlət sərhədinin buraxılış məntəqələrində fiziki və hüquqi şəxslərdən əşyaların qanunsuz olaraq götürülməsi;

+ Diplomatik və ya xidməti pasport sahiblərinə lazımi kömək göstərilməməsi;

+ Əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasında olması, yaşaması, yaxud Azərbaycan Respublikası ərazisindən tranzitlə keçməsi qaydalarının pozulması;

+ Azərbaycan Respublikasında işaxtaran və işsiz şəxslərin işə düzəlməsi, habelə Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının xarici ölkələrdə işə düzəldilməsi qaydalarının pozulması;

+ Əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin olduğu yer üzrə qeydiyyatdan alınması və qeydiyyatdan çıxarılması üçün tədbirlər görülməməsi;

+ Əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin işə cəlb edilməsi qaydasının pozulması;

+ Qeyri-hökumət təşkilatları haqqında qanunvericiliyin pozulması;

+ Qeyri-hökumət təşkilatlarının, xarici dövlətlərin qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və ya nümayəndəliklərinin fəaliyyətinin onların nizamnamələrinə (əsasnamələrinə) və qanunvericiliyə uyğunluğunun öyrənilməsinə maneələrin törədilməsi;

+ Qeyri-hökumət təşkilatları, xarici dövlətlərin qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və ya nümayəndəlikləri tərəfindən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının xəbərdarlığında və ya göstərişində bildirilmiş pozuntuların vaxtında aradan qaldırılmaması;

+ Xarici dövlətlərin qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və ya nümayəndəliklərinin fəaliyyət göstərməsi qaydalarının pozulması;

+ Dövlət təltifləri barəsində qanunsuz hərəkətlər;

+ Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının istifadəsi qaydalarının pozulması;

+ Azərbaycan Respublikasında xarici dövlətlərin və beynəlxalq təşkilatların bayraqlarının istifadəsi qaydalarının pozulması;

+ Qızıl Xaç və Qızıl Aypara emblemlərindən, onların adlarından və fərqləndirici siqnallarından qanunsuz istifadə;

- + Ərazi quruluşu və inzibati ərazi bölgüsü haqqında qanunvericiliyin pozulması
- + Mülki silahın qeydiyyatı qaydalarının pozulması;
- + Xidməti silahın saxlanması, gəzdirilməsi və ya təyinatı üzrə istifadə edilməsi qaydalarının pozulması;
- + Mülki silahın və ya döyüş sursatının saxlanması, daşınması və ya satılması qaydalarının pozulması;
- + Mülki silahın və döyüş sursatının istehsalı, gətirilməsi, aparılması, idxalı, ixracı, kolleksiya edilməsi, sərgisinin keçirilməsi, göndərilməsi, istifadə edilməsi, götürülməsi və ya məhv edilməsi qaydalarının pozulması;
- + Mülki silahın saxlanması üçün xüsusi icazə ləğv edildikdən sonra vətəndaşların onu satmaqdan boyun qaçırması;
- + Məsafədən idarə edilən pilotsuz uçan aparatların əldə edilməsi və satılması qaydalarının pozulması;
- + Möhürün (plombun) qəsdən zədələnməsi və ya qırılması;
- + İnzibati icraat haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- + Vətəndaşların müraciətləri haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- + Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat verən şəxsin dövlət müdafiəsi ilə bağlı qanunvericiliyin tələblərinin pozulması;
- + İnzibati prosessual qanunvericiliyin pozulması;
- + İnzibati xəta haqqında iş üzrə icraat zamanı müddətlərin pozulması;
- + Qeyri-dövlət (özəl) mühafizə fəaliyyəti haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- + Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- + Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinin “Tələbə-məzun”, ümumi təhsil və peşə təhsili müəssisələrinin “Şagird-məzun dövlət elektron məlumat sistemlərinə qoşulmaması və ya məlumatların həmin sistemə vaxtında, tam və ya düzgün daxil edilməməsi;
- + Dövlət qulluqçuları haqqında məlumatların vaxtında, tam və ya düzgün verilməməsi;
- + Şəxsi işlərin aparılması qaydalarının pozulması;
- + Hüquq müəyyən edən sənədlərin verilməsi üçün qanunvericilikdə nəzərdə tutulmayan sənədlərin tələb edilməsi;
- + Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların tənzimlənməsi və sahibkarların maraqlarının müdafiəsi haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- + Lisenziyalar və icazələr haqqında qanunvericiliyin pozulması.

İdarəçilik qaydaları əleyhinə sadalanan inzibati xətalara ümumi şəkildə aşağıdakı kimi qruplaşdırıla bilər:

- müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının (vəzifəli şəxslərin) tələblərinin yerinə yetirilməməsi ilə əlaqəli olan inzibati xətalara;

- Məhkəmə fəaliyyəti əleyhinə olan inzibati xətlər;
- pasport qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlər;
- dövlət sərəhd rejimi əleyhinə olan inzibati xətlər;
- dövlət təltifləri və beynəlxalq nişanlar əleyhinə olan inzibati xətlər;
- icazə sistemi əleyhinə olan inzibati xətlər.

Həmin qrup daxilindəki inzibati xətlər sırasından polis orqanlarının aidiyyətliyində olan və gündəlik fəaliyyətində daha çox rast gəlinən inzibati xətlərə aiddir:

- İnzibati cərimə və ictimai işlər növündə inzibati tənbeh tətbiq etmə haqqında qərarın icra edilməməsi;

- Bilə-bilə yalan izahat və ya rəy vermə, yaxud yanlış tərcümə etmə;

- İnzibati xətlər haqqında işlər üzrə sənədi qəbul etməkdən imtina və ya onu çatdırmama;

- Çağırış üzrə gəlməkdən qəsdən boyun qaçırma, izahat, yaxud rəy ver-məkdən imtina etmə;

- Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti subyektlərinin, hərbi qulluqçuların və prokurorluq işçilərinin fərqlənmə nişanları olan hərbi və xüsusi geyim formalarını qanunsuz olaraq daşıma;

- Polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələbinə qəsdən tabe olmama;

- Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında qanunvericiliyin pozulması;

- Bilə-bilə yalandan ixtisaslaşdırılmış xidmətləri çağırma;

- Şəxsiyyət vəsiqəsi olmadan yaşama;

- Şəxsiyyət vəsiqəsinin, pasportun, dənizçinin şəxsiyyət sənədinin, əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasının ərazisində müvəqqəti və ya daimi yaşamaq üçün sənədlərinin itirilməsi və ya qəsdən korlanması;

- Şəxsiyyət vəsiqəsinin, pasportun və ya dənizçinin şəxsiyyət sənədinin verilməsi qaydalarının pozulması, qanunsuz alınması və ya girov götürülməsi, Azərbaycan Respublikasına qayıdış şəhadətnaməsinin verilməsi (dəyişdirilməsi) qaydalarının pozulması;

- Diplomatik və ya xidməti pasport sahiblərinə lazımi kömək göstərilməməsi;

- Əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasında olması, yaşaması, yaxud Azərbaycan Respublikası ərazisindən tranzitlə keçməsi qaydalarının pozulması;

- Dövlət təltifləri barəsində qanunsuz hərəkətlər;

- Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının istifadəsi qaydalarının pozulması;

- Mülki silahın qeydiyyatı qaydalarının pozulması;

- Xidməti silahın saxlanması, gəzdirilməsi və ya təyinatı üzrə istifadə edilməsi qaydalarının pozulması;

- Mülki silahın və ya döyüş sursatının saxlanması, daşınması və ya satılması qaydalarının pozulması;

- Mülki silahın və döyüş sursatının istehsalı, gətirilməsi, aparılması, idxalı, ixracı, kolleksiya edilməsi, sərgisinin keçirilməsi, göndərilməsi, istifadə edilməsi, götürülməsi və ya məhv edilməsi qaydalarının pozulması;

- Mülki silahın saxlanması üçün xüsusi icazə ləğv edildikdən sonra vətəndaşların onu satmaqdan boyun qaçırması;

- Məsafədən idarə edilən pilotsuz uçan aparatların əldə edilməsi və satılması qaydalarının pozulması;

- Möhürün (plombun) qəsdən zədələnməsi və ya qırılması;

- Vətəndaşların müraciətləri haqqında qanunvericiliyin pozulması;

- İnzibati xəta haqqında iş üzrə icraat zamanı müddətlərin pozulması;

- Qeyri-dövlət (özəl) mühafizə fəaliyyəti haqqında qanunvericiliyin pozulması;

- Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında qanunvericiliyin pozulması vəs.

Təhlil edilən inzibati xətalərin obyektı – dövlət və qeyri-dövlət idarəetməsi sahəsindəki idarəçilik münasibətləridir. Ümumi məzmununa görə burada nəzərdə tutulan ayrı-ayrı inzibati xətalərin əsas obyektı – idarəçilik, əlavə obyektı qismində dövlət intizamı sahəsindəki ictimai münasibətlər çıxış edə bilər.

Obyektiv tərəfdən bu xətalərin çoxu aktiv hərəkətlərlə edilir. Məsələn: şəxsiyyət vəsiqəsinin qəsdən korlanması, möhürün (plombun) qəsdən zədələnməsi və ya qırılması və s.

İdarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalər formal tərkibliyədir. Belə ki, bu inzibati xətalərin bitmiş hesab edilməsi üçün hüquqazidd hərəkətlərin edilməsi kifayətdir və istənilən zərərli nəticələrin yaranmasına ehtiyac yoxdur. Bunun tam başa düşülən olması üçün qeyd etmək kifayətdir ki, həmin inzibati xəta tərkibləri vasitəsilə qanunverici yalnız idarəetmə prosesinin arzuolunan vəziyyətini qoruyur. Baş verə biləcək digər zərərli nəticələrə görə təqsirkar aidiyyəti üzrə ya İXM-in başqa maddələri ilə inzibati məsuliyyətə, yaxud cinayət qanunvericiliyinə görə məsuliyyətə cəlb olunacaqdır.

Subyektiv tərəfdən bu xətalər bir qayda olaraq qəsdən (düzünə və ya əksinə) törədilir. Bunun dəqiqləşdirilməsi üçün xəta tərkibində (qanunvericinin mövqeyi kimi) dispozişyanın məzmununa diqqət edilməlidir. Məsələn: İXM-in 535-ci maddəsi “Polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələbinə *qəsdən* tabe olmama”. Nəzərə alınması vacib olan növbəti məqamlardan biri də budur ki, idarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalərin ehtiyatsızlıqla törədilməsi də mümkündür. Məsələn: İXM-in 566-cı maddəsi “Şəxsiyyət vəsiqəsinin, pasportun, dənizçinin şəxsiyyət sənədinin, əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasının ərazisində müvəqqəti və ya daimi yaşamaq üçün sənədlərinin *itirilməsi* və ya qəsdən korlanması”

İdarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalərin subyektı 16 yaşına çatan anlaqlı, fiziki şəxslərdir. Bu xətalərin bir qismi xüsusi subyektlər tərəfindən törədilə bilər. Dəqiqləşdirmək aparmaq üçün aidiyyəti inzibati xətalərin dispozişiyasına baxılmalıdır. Məsələn: İXM-in 563.2-ci maddəsi “*Vəzifəli şəxslər tərəfindən* fiziki şəxsləri qeydiyyatdan almaqdan əsassız imtina edilməsinə, qeydiyyatdan almaq üçün qanunvericilikdə nəzərdə

tutulmayan sənədlər tələb edilməsinə, habelə qeydiyyatda almaqda süründürməçiliyə yol verilməsinə görə”. Əgər inzibati xəta subyektinin bu cür (dispozisiya vasitəsilə) müəyyən edilməsi qeyri-mümkündürsə, bu halda həmin inzibati xətaya dair maddənin sanksiyasına diqqət yetirməyi tövsiyə edirik. Məsələn: İXM-in 527-ci maddəsi “Məhkəmənin xüsusi qərarı (qərarı) və ya hakimin, səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) təqdimatı üzrə tədbirlər görülməməsinə görə” vəzifəli şəxsləyeddi yüz manatdan min beş yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir.

Mühazirənin bu sualını yekunlaşdıraraq qeyd edə bilərik ki, Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 39-cu fəslə, konkret olaraq 526-602-ci maddələrində idarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xəta tərkibləri və müvafiq olaraq inzibati məsuliyyətə dair müddəalar normativ məzmun almışdır. Qanunverici həmin maddələr (idarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalər) vasitəsilə dövlət hakimiyyət bölgüsü sxemində uyğun icra və məhkəmə orqanlarının, habelə publik hakimiyyət subyektini olan ombudsmanın və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının hüquq və qanuni mənafelərinə (fəaliyyətinə) qəsd edən hüquqazidd əməllərin dairəsini müəyyən etmişdir.

Sual 2. Dövlət orqanlarının (vəzifəli şəxslərin) normal fəaliyyəti əleyhinə olan inzibati xətalərin ümumi xarakteristikası

İdarəçilik qaydaları əleyhinə olan və polisə gündəlik fəaliyyətində daha çox rast gəlinən inzibati xətalardan biri də Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 535-ci maddəsi ilə müəyyən edilən tərkibdir. 01 mart 2016-cı il tarixdən ölkəmizin ərazisində yeni qüvvəyə minən İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 535-cü maddəsi ilə qanunverici polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələbinə qəsdən tabe olmamağa görə inzibati məsuliyyət müəyyən etmişdir.

“İXM, maddə 535. Polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələbinə qəsdən tabe olmama

535.1. Polis işçisi və ya hərbi qulluqçu ictimai qaydanın mühafizə vəzifələrini icra edərkən, onların qanuni tələblərinə qəsdən tabe olmamağa görə-

fiziki şəxslər iki yüz manat məbləğində cərimə edilir və ya işin halları və pozuntu törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla, bu tədbirlərin tətbiqi kifayət hesab edilmədikdə bir ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

535.2. Hərbi qulluqçu dövlət sərhədini mühafizə vəzifələrini icra edərkən, onun qanuni tələblərinə qəsdən tabe olmamağa görə-

fiziki şəxslər yüz manat məbləğində cərimə edilir və ya işin halları və pozuntu törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla, bu tədbirlərin tətbiqi kifayət hesab edilmədikdə bir ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur”.

Təhlil edilən inzibati xətanın obyektı - idarəçilik qaydaları və dövlət orqanlarının (vəzifəli şəxslərin) normal fəaliyyətidir. Bilavasitə obyekt kimi ictimai qaydanın mühafizəsi üzrə xidməti vəzifələrini icra edən polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun normal fəaliyyəti çıxış edir.

“İXM-in 535-ci maddəsinin məzmun baxımında tam başa düşülən olması üçün polis əməkdaşı və hərbi qulluqçu anlayışlarına diqqət yetirilməsi məqsədəuyğundur.

Azərbaycan Respublikası “Polis haqqında” Qanununun 1-ci maddəsinə əsasən, polis əməkdaşı polis orqanlarında müəyyən vəzifə tutan və “Polis haqqında” Qanunla müəyyənləşdirilmiş səlahiyyətləri həyata keçirən dövlət qulluqçusudur.

Hərbi qulluqçular dedikdə, “Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən, həqiqi hərbi xidmətdə olan şəxslər başa düşülür. Bu maddədə hərbi qulluqçuların dairəsinə əsasən Azərbaycan Respublikası DİN-in Daxili Qoşunlarının sırası, çavuş və zabit heyətindən olan şəxslər, habelə zərurət yarandıqda digər silahlı birləşmələrin hərbi qulluqçuları aid edilə bilər.

Qüvvədə olan “Polis haqqında” Qanununun 3-cü maddəsinin 2-ci hissəsinin 1-ci bəndində, polisin əsas vəzifələrindən biri kimi ictimai qaydanı qorumaq və ictimai təhlükəsizliyi təmin etmək təsbit edilmişdir. Adı çəkilən qanununun 14-cü maddəsində göstərilmiş ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində polis əməkdaşının vəzifələri DİN-in ərazi polis orqanlarının əməkdaşları tərəfindən bilavasitə yerinə yetirilir. Əlavə olaraq qeyd edə bilərik ki, kütləvi tədbirlərin keçirilməsi, yol infrastrukturunun təmiri və nəqliyyat tıxacının aradan qaldırılması zamanı hərəkət istiqamətinin dəyişdirilməsinə dair polis əməkdaşının və ya hərbi qulluqçunun göstərişi icra edilməlidir.

İctimai qaydanın mühafizəsi üzrə vəzifələrini icra edərkən, maddənin dispozisiyasında qeyd edilən subyektlər qanunçuluğun təmin edilməsi məqsədilə vətəndaşlara və vəzifəli şəxslərə icrası məcburi olan sərəncamlar verə bilər və lazımı tələblər irəli sürə bilər. Qeyd edilməsi zəruridir ki, qüvvədə olan “Polis haqqında” Qanununun 7-ci maddəsi “Polisin qanuni tələblərinin icrasının məcburiliyi” adlanır. Həmin maddəyə əsasən, Polis əməkdaşı “Polis haqqında” Qanunla müəyyənləşdirilmiş səlahiyyətləri yerinə yetirərkən dövlət hakimiyyətinin nümayəndəsi kimi çıxış edir. Azərbaycan Respublikasının ərazisində olan bütün hüquqi və fiziki şəxslər polis əməkdaşının qanuni tələblərini icra etməlidirlər. Polis əməkdaşının qanuni tələblərinə tabe olmamaq, ona müqavimət göstərmək və zor işlətmək və ya onu təhqir etmək Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur. Qanunverici tərəfindən burada müəyyən edilən məsuliyyət dedikdə, müvafiq olaraq İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 535-ci və Cinayət Məcəlləsinin 315-ci maddəsi ilə müəyyən edilən aidiyyəti üzrə inzibati və cinayət məsuliyyətləri başa düşülür.

Hüquq nəzəriyyəsiindən yaxşı məlumdur ki, ölkə ərazisində ictimai münasibətlərin tənzimlənməsi üçün qanunverici tərəfindən qəbul edilən sahəvi qanunlardakı davranışların pozulması (vətəndaşların, vəzifəli şəxslərin və hüququn digər subyektlərinin qanunla müəyyən edilən vəzifələrinin icra edilməməsi, yaxud hüquqlarında sui-istifadə edilməsi) ya İnzibati Xətalər Məcəlləsi, ya da Cinayət Məcəlləsi ilə məsuliyyətə səbəb olur.

Zənnimizcə, bu fikirlər deməyə əsas verir ki, qanunverici tərəfindən İXM-in 535-ci maddəsinin yaradılması məqsədi “Polis haqqında” Qanununun 7-ci maddəsində nəzərdə tutulan müddələrin arzuolunan səviyyədə həyata keçirilməsini təmin etməkdir.

Təhlili aparılan inzibati xəta obyektiv tərəfdən bir çox hallarda hərəkətsizliklə ifadə olunur. Burada təcrübi baxımdan hərəkətsizlik dedikdə, təqsirkar tərəfdən polis əməkdaşının və ya hərbi qulluqçunun qanuni göstərişlərinin icrasına yönələn davranışın deyil, ona əks mövqenin həyata keçirilməsi başa düşülə bilər. Məsələn: hərəkət hissəsinin məhdudlaşdığı yerdə polis əməkdaşının göstərdiyinin əksi istiqamətində şəxsin hərəkətini davam etdirməsi. Qeyd etmək lazımdır ki, İXM-in 535-ci maddəsi üzrə məsuliyyət yalnız qanuni göstərişin yerinə yetirilməməyinə görə yaranır və əgər təqsirli şəxsin əməllərində zorun tətbiq edilməsi və ya aktiv müqavimətin göstərilməsi mövcuddursa, əməl Azərbaycan Respublikası CM-in 315-ci maddəsi ilə tövsif edilməlidir.

Obyektiv tərəfin tövsifedici əlaməti polis işçisi və hərbi qulluqçunun tələbinin ictimai qaydanın mühafizəsi ilə əlaqədar olmasını nəzərdə tutur. Qeyd etdiyimiz tələblər “Polis haqqında” Qanunun 17 və 18-ci maddələrində göstərilən hüquqların həyata keçirilməsi ilə əlaqəli olmalıdır. Polis əməkdaşı və ya hərbi qulluqçu tərəfindən dəfələrlə təkrar edilən tələblərin məcburi icra edilməsindən imtina edildikdə, yaxud təqsirkar ictimai qaydanı mühafizə edən orqan və şəxslərə kobud hörmətsizlik etdikdə, təhlili aparılan maddə ilə məsuliyyət yaranacaqdır. Qanunvericinin iradəsinə görə polis əməkdaşının və ya hərbi qulluqçunun tələbləri dəfələrlə təkrar edilməli və inadlı formada ifadə olunmalıdır. Təqsirli şəxsin onları yerinə yetirməkdən boyun qaçırması isə jestlərlə, susmaqla və s. hərəkətlərdə (qəti surətdə) ifadə oluna bilər.

Polis əməkdaşı və ya hərbi qulluqçunun tələbləri qanuni olduqda, yəni qanunun müddəalarına əsaslanmaqla və onlar tərəfindən ictimai qaydanın mühafizəsi üzrə vəzifələrin yerinə yetirilməsi zaman irəli sürüldükdə, təqsirkar İXM-in 535-ci maddəsi ilə məsuliyyətə cəlb edilir. Bu səbəbdən də polis əməkdaşı və ya hərbi qulluqçu ictimai qaydanın mühafizəsi üzrə vəzifələri icra etmədiyi zaman və ya göstəriş hər hansı qanuni fəaliyyətin icrası ilə əlaqədar verilmədiyi təqdirdə təhlil edilən maddəyə görə məsuliyyət yaranmır. Polis əməkdaşının və ya hərbi qulluqçunun ictimai qaydanın mühafizəsi üzrə vəzifələri yerinə yetirməsini müəyyən edilmiş geyim forması, döş nişanlarının olması və (və ya) müvafiq xidməti vəsiqənin təqdim edilməsi sübut edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, əgər təqsirkarın əməli polis əməkdaşı və ya hərbi qulluqçu tərəfindən ictimai qayda pozulduğu və ya hüquqazidd davranış xəbərdar edildiyi halda edilmişsə, bu hərəkətlər İXM-in 510 və 535-ci maddələri ilə tövsif olunur.

Təhlil edilən inzibati xəta təqsirkarın polis əməkdaşına və ya hərbi qulluqçuya qəsdən tabe olmadığı andan bitmiş hesab edilir. Qəsdən tabe olmamağı, ictimai qaydanın mühafizəsi üzrə xidməti vəzifələri icra edən polis əməkdaşına və hərbi qulluqçuya müqavimət göstərməkdən fərqləndirmək lazımdır. İctimai qaydanın mühafizəsi üzrə vəzifələrini icra edən polis əməkdaşına və ya hərbi qulluqçuya qarşı müqavimət göstərmə mahiyyət baxımından polis əməkdaşı və ya hərbi qulluqçuya tabe olmamaqdan aktiv fiziki əks təsirə görə fərqlənir. Bu hərəkətlər zorakılıqla və zorun tətbiqi hədəsi ilə müşayiət edilir.

İctimai qaydanın mühafizəsi üzrə xidməti vəzifələri icra edən polis əməkdaşına və ya hərbi qulluqçuya müqavimət göstərməyə görə təqsirkarın əməli qeyd etdiyimiz kimi qüvvədə olan CM-in 315-ci maddəsi ilə tövsif olunmalıdır. Bu zaman müqavimət və ya digər zorakılıqla əlaqədar diqqət yetirilməli olan bəzi məqamlar var. Onlara aiddir:

Müqavimət göstərmə dedikdə, xidməti vəzifələrini yerinə yetirməsi ilə əlaqədar hakimiyyət nümayəndəsinə qarşı fəal qanunazidd hərəkətlərin edilməsi başa düşülür.

Zor tətbiq etmə dedikdə, hakimiyyət nümayəndəsinə və ya onun yaxın qohumlarına qarşı təsir göstərmə başa düşülür. Belə təsir həm fiziki, həm də psixi zorakılıq formasında təzahür edə bilər.

Fiziki zorakılıq dedikdə, hakimiyyət nümayəndəsinin bilavasitə özünə və ya onun yaxın qohumlarına ünvanlanmış onların iradəsinə zidd elə bir qanunsuz fiziki təsir vasitəsi başa düşülür ki, bu vasitələr hakimiyyət nümayəndələrinə qarşı müqavimət

göstərmək, onu xidməti vəzifələrini icra etməkdən çəkindirmək, yaxud bu vəzifələri təqsirkar üçün əlverişli olan qanunsuz qayda və metodlarla icra etməyə məcbur etmək və s. məqsədinə xidmət etmiş olsun.

Hakimiyyət nümayəndəsinin bilavasitə şəxsiyyəti əleyhinə yönəlməyən, lakin ona qarşı müqavimət göstərmə metodu olan bəzi qanunsuz hərəkətlər də məhkəmə təcrübəsində fiziki zor kimi qiymətləndirilir. Belə ki, hakimiyyət nümayəndəsinin paltarını cırma, polisın paqonlarını qoparma və s. deyilənlərə misaldır.

Psixi zorakılıq dedikdə, hakimiyyət nümayəndəsinin bilavasitə özünə və ya onun yaxın qohumlarına qarşı fiziki zor tətbiq etmə hədəsi başa düşülür. Bu zaman psixi zor müəyyən xarakterə malik ola bilər. Lakin psixi zor (zor tətbiq etmək hədəsi) hər bir halda real olmalıdır, yəni onun xarakteri təsdiq etməlidir ki, hazırda və gələcəkdə tətbiq olunmasından asılı olmayaraq belə psixi zorakılıq hərəkətləri istənilən anda təqsirkar tərəfindən həyata keçirilə bilər və zərərçəkənin belə hərəkətlərdən ehtiyatlanmağa real əsasları vardır. Bu halda təqsirkarın həmin hərəkətləri tətbiq etmək arzusunda olub-olmamasının əhəmiyyəti yoxdur.

Təhlil edilən inzibati xətanın subyektivi 16 yaşına çatan, anlaqlı fiziki şəxslər hesab edilir. 16 yaşından 18 yaşına qədər olan şəxslər tərəfindən bu inzibati xəta törədildikdə, inzibati xəta üzrə icraat ümumi qaydada aparılır.

Subyektiv tərəfdən bu inzibati xəta yalnız düzünə qəsdlə törədildikdə inzibati məsuliyyət yaranır. Təqsirkar dərk edir ki, o, ictimai qaydanın mühafizəsi üzrə qanuni fəaliyyəti həyata keçirən polis əməkdaşına və ya hərbi qulluqçuya qəsdən tabe olmur və qəsdən tabe olmamağı arzu edir.

Polis əməkdaşına və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələblərinə qəsdən tabe olmama kimi inzibati xəta haqqında materiallar funksional vəzifələri icra edən ərazi polis orqanlarında toplanılır. Həmin materiallar əsasında işlərə baxılması və aidiyyəti inzibati tənbehtmə haqqında qərarın qəbul edilməsi Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 43-cü maddəsinə əsasən rayon (şəhər) məhkəmələrinə həvalə edilib.

Polisin gündəlik fəaliyyətində daha çox rast gəlinən inzibati xətalardan növbəti birisi Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 530-cu maddəsi ilə bilə-bilə yalan izahat və ya rəy vermə, yaxud yanlış tərcümə etmədir.

“İXM, maddə 530. Bilə-bilə yalan izahat və ya rəy vermə, yaxud yanlış tərcümə etmə

İnzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraat zamanı şahidin, zərər çəkmiş şəxsin, mütəxəssisin bilə-bilə yalan izahat verməsinə və ya ekspertin bilə-bilə yalan rəy verməsinə, yaxud tərcüməçinin bilə-bilə yanlış tərcümə etməsinə və ya məhkəmə və digər orqanların qərarlarının icrası üzrə icraat zamanı bilə-bilə yanlış tərcüməsinə görə-iki yüz əlli manatdan dörd yüz əlli manatadək məbləğdə cərimə olunur”.

Bu inzibati xətanın obyektivi - inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraatı aparmaq səlahiyyəti olan orqanın (vəzifəli şəxslərin) normal fəaliyyəti və işin həllində şəxsi marağı olan şəxslərin (barəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə icraat aparılan şəxs və zərər çəkmiş şəxs) hüquqlarıdır.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 67.2-ci maddəsinə görə şahid hakimin, səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) çağırışı ilə göstərilən vaxtda gəlməyə, doğru izahatlar verməyə, protokola daxil edilmiş izahatını imzası ilə təsdiq etməyə, iş üzrə ona məlum olan məlumatları bildirməyə və suallara cavab verməyə borcludur.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 62-ci maddəsinə görə inzibati xəta nəticəsində mənəvi, fiziki və ya maddi zərər dəymiş şəxs zərər çəkmiş şəxs sayılır.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 70-ci maddəsinə görə mütəxəssisin vəzifəsinə icraatında inzibati xəta haqqında iş olan hakimin, səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) çağırışı üzrə gəlmək, sübutların aşkar edilməsində, götürülməsində, rəsmiləşdirilməsində iştirak etmək, yerinə yetirdiyi hərəkətlər barədə izahatlar vermək daxildir.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 71-ci maddəsinə görə ekspertin vəzifələri sırasına icraatında inzibati xəta haqqında iş olan hakimin, səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) çağırışı üzrə gəlmək, təqdim edilmiş obyektlərin və iş üzrə materialların tam və hərtərəfli tədqiqatını aparmaq və qoyulmuş suallar üzrə əsaslandırılmış və obyektiv rəy vermək daxildir.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 72-ci maddəsinə görə tərcüməçi icraatında inzibati xəta haqqında iş olan hakimin, səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) çağırışı üzrə gəlməyə və ona tapşırılan tərcüməni tam və dəqiq yerinə yetirməyə və tərcümənin düzgünlüyünü öz imzası ilə təsdiq etməyə borcludur.

Təhlil olunan inzibati xətanın obyektiv tərəfi icraat zamanı şahidin, zərər çəkmiş şəxsin, mütəxəssisin bilə-bilə yalan izahat və yaxud ekspertin bilə-bilə yalan rəy verməsi, yaxud tərcüməçinin bilə-bilə yalan tərcümə etməsində ifadə oluna bilər.

Bu inzibati xətanın subyektivi - dispozişiyada sadalanan subyektlərdən biri və ya bir neçəsi ola bilər. Subyektiv hüquqi təbiətinə görə xüsusiyyətdir.

Subyektiv tərəfdən bu inzibati xəta birbaşa qəsdlə xarakterizə olunur. Fikrimizcə, qanunverici subyektiv tərəfin əsas ünsürü kimi, təqsirin növü olan qəsdin normanın dispozişiyasında məfhum baxımından başqa sözlə əvəz etmişdir. Belə ki, “qəsdən” məfhumun əvəzinə “bilə-bilə” məfhumundan istifadə olunmuşdur.

İXM-in 530-cu maddəsi ilə nəzərdə tutulan inzibati xəta haqqında materiallar funksional vəzifələri icra edən ərazi polis orqanlarında toplanılır. Həmin materiallar əsasında işlərə baxılması və aidiyyəti inzibati tənbehtmə haqqında qərarın qəbul edilməsi Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 43-cü maddəsinə əsasən rayon (şəhər) məhkəmələrinə həvalə edilib.

Mühazirənin bu sualını yekunlaşdıraraq qeyd edə bilərik ki, dövlət orqanlarının (vəzifəli şəxslərin) normal fəaliyyətinin təmin edilməsi məqsədilə kompleks təşkilati-hüquqi tədbirlər həyata keçirilir. Qeyd edilən təşkilati-hüquqi tədbirlər sırasında müvafiq hüquqazidd hərəkətlər üçün inzibati məsuliyyət tədbirləri də nəzərdə tutulmuşdur. Bu sualda konkret olaraq ictimai qaydanın qorunması sahəsinə aid edilən, lakin bilavasitə

idarəçilik münasibətlərinə qəsd edən inzibati xətalara dair tərkiblər və onlara dair məsuliyyət məsələsi müzakirə edildi.

Sual 3. Mülki silahın və onun üçün döyüş sursatının qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı olan inzibati xətalara ümumi xarakteristikası

Dövlət müstəqilliyimizin ilk illərində yaşanan çətinliklər arasında xüsusi narahatçılığı səbəb olan və düşünüən hər bir cəmiyyət üzvümüzün arzuladığı ictimai təzahür - təhlükəsizlik, xüsusən də milli və ictimai təhlükəsizlik vəziyyəti idi. Ümummilli lider Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətə qayıdırdan sonra cəmiyyətimizin təhlükəsizliyi mühitinin arzuolunan səviyyəyə qaytarılması məqsədilə dövlətin aidiyyəti orqanları tərəfindən kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsinə başlandı. Həmin tədbirlərin bir hissəsi kimi odlu silahların dövriyyəsi ilə əlaqədar olaraq tətbiq edilən zəruri təşkilati-hüquqi mexanizmlər yaradıldı. Qeyd edilməsi vacibdir ki, qanunverici səviyyəsində bu məsələnin tənzimlənməsi üçün aidiyyəti hüquq yaratma təmin edilmişdir. Başqa sözlə desək, 30 dekabr 1997-ci il tarixdə “Xidməti və mülki silah haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmişdir.

Nəzərə almaq vacibdir ki, adı çəkilən qanun ilə ölkəmizin ərazisində silahların, habelə odlu silahların dövriyyəsi sahəsində ictimai münasibətlərin tənzimlənməsi həyata keçirilir. Təbii ki, ölkəmizin ərazisində silahların dövriyyəsi zamanı qanunun aidiyyəti müddələrinin pozulması faktları qaçılmazdı. Bütün bu kimi arzuolunmaz halların qabaqlanması, habelə təqsirkar şəxslərin müvafiq məsuliyyətə cəlb edilməsi və vurulan zərərin aradan qaldırılması məqsədilə qanunverici tərəfindən zəruri sayılan hüquqi məsuliyyət məsələsi də həll olunmuşdur. Həmin məsuliyyətin bir hissəsi də 01 mart 2016-cı il tarixdən qüvvəyə minən İXM-in 590-cu maddəsi ilə müəyyən edilən inzibati xətdir.

“İXM, maddə 590. Mülki silahın və ya döyüş sursatının saxlanması, daşınması və ya satılması qaydalarının pozulması

590.1. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanından xüsusi icazə almış şəxslər tərəfindən mülki silahın və ya onun üçün döyüş sursatının saxlanması, daşınması və ya satılması qaydalarının pozulmasına görə-

silah və döyüş sursatı müsadirə edilməklə və ya edilməməklə əlli manatdan yetmiş manatadək məbləğdə cərimə edilir.

590.2. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanından xüsusi icazə almamış şəxslər tərəfindən mülki silahın və ya onun üçün döyüş sursatının əldə edilməsi, saxlanması, daşınması, başqa şəxslərə verilməsi və ya satılmasına görə-

silah və döyüş sursatı müsadirə edilməklə səksən manatdan yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir”.

Bu inzibati xətanın obyektı - mülki silahın və onun üçün döyüş sursatının dövriyyəsinə müəyyən edən qaydalar və ictimai təhlükəsizlikdir.

Texniki və hüquqi cəhətdən bu maddə iki ayrı-ayrı inzibati xətadan ibarətdir.

Azərbaycan Respublikası İXM-in 590.1-ci maddəsində obyektiv tərəf aşağıdakı əməllərlə ifadə olunur:

- mülki silahın saxlanması;
- daşınması;
- satılması qaydalarının pozulması.

İXM-in 590.2-ci maddəsində obyektiv tərəf “xüsusi icazə almamış şəxslər” tərəfindən mülki silahın və onun üçün döyüş sursatının əldə edilməsi, saxlanması, daşınması, başqa şəxslərə verilməsi və ya satılmasında ifadə olunur.

Hər iki halda inzibati xətanın tərkibi formal xarakterlidir. Törədilən inzibati xəta ilə zərərli nəticənin baş verməsi təqdirində əməl Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddələri ilə cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

İXM-in 590.1 və 590.2-ci maddələrində göstərilən inzibati xətaların predmeti mülki silah və onun üçün olan döyüş sursatıdır. Digər silah və döyüş sursatların “qanunsuz dövriyyəsi” Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddələri ilə tövsif edilməlidir.

Qeyd edilməsi vacibdir ki, qanunvericilik yivsiz ov silahının əldə olunması, saxlanması və satışı barədə icazə vermə qaydasını nəzərdə tutur. Odlu silahın əldə olunması, saxlanması və istifadə edilməsi qaydaları “Xidməti və mülki silah haqqında” 30 dekabr 1997-ci il tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilir. Adı çəkilən qanuna müvafiq olaraq, yivsiz odlu silahın əldə olunması, saxlanması, verilməsi və satılması üçün vətəndaş DİO-dan icazə almalıdır.

Əldə etmə dedikdə, satın alma, hədiyyə kimi, dəyişmə və s. başa düşülür. Hər bir yivsiz odlu silah DİO-da qeydiyyatda olur və onların sahibinin dəyişməsi bu orqanların icazəsi ilə olmalıdır.

Qanunvericinin mövqeyinə əsasən, həmin maddədəki mənada “əldə etmək” üçün bu silahın icazəsiz kimdən alınması (fiziki və ya hüquqi şəxs) əhəmiyyət kəsb etmir.

DİO-nun icazəsi olmadan yivsiz odlu silahın saxlanması İXM-in 590-cı maddəsində göstərilən inzibati xətanın tərkibi həm icazə ilə alınan halları, həm də icazəsiz əldə edilən halları əhatə edir.

Vətəndaş tərəfindən yivsiz ov silahının qanunla nəzərdə tutulan formadan kənar şəkildə digər şəxslərə verilməsi də inzibati xətanın tərkibi ilə əhatə olunur. Qüvvədə olan normativ hüquqi aktlar DİO-nun icazəsi olmadan silahın başqa şəxslərə verilməsini qadağan edir.

İXM-in 590-cı maddəsində göstərilən inzibati xəta subyektiv tərəfdən təqsirin qəsd forması ilə xarakterizə edilir.

Həmin maddənin hüquqi təbiəti deməyə əsas verir ki, bu inzibati xətanı törədən şəxs başa düşür ki, müvafiq dövlət orqanının icazəsi olmadan silahı əldə etmək, saxlamaq, başqa şəxslərə vermək, satmaq qadağandır.

İXM-in 590-cı maddəsinin dispozisiyasının məzmunu deməyə əsas verir ki, şəxs hüquqazidd hərəkətləri etməyi arzulayır. Burada müvafiq dövlət orqanı dedikdə, DİN və onun ərazi orqanları nəzərdə tutulmuşdur.

Bu inzibati xətanın subyekti 16 yaşına çatananlaqlı, fiziki şəxsdir. Hesab edirik ki, bu maddədə nəzərdə tutulan əməllərə görə 16-dan 18 yaşa qədər olan şəxslər ümumi əsaslarla məsuliyyət daşıyırlar.

İXM-in 590.1-ci maddəsi ilə təsbit edilən inzibati xətalər haqqında işlərə “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 fevral 2016-cı il tarixli Fərmanının 5.1-ci bəndinə əsasən Daxili İşlər Nazirliyi baxır.

İXM-in 590-cı maddəsinin hər iki hissəsi üzrə inzibatin xəta haqqında materiallara baxılması İXM-in 43-cü maddəsinə əsasən rayon (şəhər) məhkəmələrinə həvalə edilib. Nəzərə almaq lazımdır ki, İXM-in 43.1-ci maddəsində göstərilən inzibati xətalər haqqında işlərə baxmaq hüququ müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti) tərəfindən həmçinin səlahiyyətli orqanlara (vəzifəli şəxslərə) aid edildikdə, icraatında inzibati xətalər haqqında iş olan səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) inzibati xətanın xarakterini, inzibati xəta törədənin şəxsiyyətini, onun təqsirinin dərəcəsinə, məsuliyyəti ağırlaşdıran halların və müsadirə olunmalı malların mövcudluğunu nəzərə alaraq, şəxs barəsində müvafiq maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulan xəbərdarlıq və ya cərimə inzibati tənbeh tədbirlərindən daha ağır tənbeh tədbirinin tətbiqi üçün əsasların olması qənaətinə gəldikdə, inzibati xəta haqqında protokolu baxılmaq üçün məhkəməyə göndərir.

Nəticə

Məlumdur ki, cəmiyyətdə nizamlılığın təmin edilməsi məqsədilə müəyyən ardıcılıqla həyata keçirilən və hüquqi təbiəti baxımından idarəçilik fəaliyyəti kimi xarakterizə edilən dövlət hakimiyyəti orqanları fəaliyyət göstərir. Həmin orqanların gündəlik fəaliyyəti əsasən inzibati hüquq normaları ilə tənzimlənir. Bu tənzimləmə çərçivəsində inzibati hüququn maddi normaları ilə yanaşı, həmçinin prosessual normalardan da istifadə olunur.

Bu baxımdan dövlətin müvafiq vəzifə və funksiyalarının həyata keçirilməsində səlahiyyətli icra hakimiyyəti orqanları mühüm rola malikdir. Həmin orqanların fəaliyyəti demokratiyanın təkmilləşdirilməsi, onun inkişaf etdirilməsi, qanunçuluğun və hüquq qaydalarının, habelə əmək intizamının möhkəmləndirilməsi ilə yanaşı, həmçinin vətəndaşlar tərəfindən sahəvi qanunlar ilə nəzərdə tutulan müəyyən vəzifələrin yerinə yetirilməsi ilə üzvü surətdə bağlıdır. Bu baxımdan hüquqi dövlətin formalaşması, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi ölkədə qanunçuluğun və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsini tələb edir.

Dövlət orqanlarının (vəzifəli şəxslərin) normal fəaliyyətinin təmin edilməsi məqsədilə kompleks təşkilati-hüquqi tədbirlər fonunda müvafiq hüquqazidd hərəkətlərə görə inzibati məsuliyyət tədbirləri haqqında məlumatlar mühazirə sualları vasitəsilə diqqətinizə təqdim edildi. Burada əsasən qüvvədə olan İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 39-cu fəslinə daxil olan 526-603-ci maddələrdəki müstəqil inzibati xəta tərkiblərinin ümumi xarakteristikası, konkret olaraq isə polisin fəaliyyətində daha tez-tez rast gəlinən inzibati xətalərin təhlili aparıldı.

Mühazirədə verilən məlumatlar əsasında gələcək təcrübi fəaliyyətiniz üçün zəruri sayılan hüquqtəbiiqetmə vərdişləri barədə məlumatlar öyrəndiniz. Məhz həmin peşəkar vərdişləribacarmaqla, sizlərin gələcək təcrübi fəaliyyətinizdə “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə nəzərdə tutulan polisin fəaliyyət istiqamətlərinin həyata keçirilməsi prosesində inzibati xətalərin xəbərdar edilməsi, qarşısının alınması, təqsirkar şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilməsi, eləcə də inzibati xəta nəticəsində vurulan əmlak zərərinin əvəzinin ödənilməsi təmin ediləcəkdir.